

گفت‌وگو با احمدرضا دالوند درباره کتاب خوانش صفحه بدون قرائت متن

حلقه مفقوده گرافیک مطبوعات

خوانش صفحه بدون قرائت متن

قطع: وزیری

تعداد صفحات: ۱۷۶

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

ناشر: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها

در ابتدای ورود روزنامه به این سرزمین، با شکل و شمایل رسانه نوظهور، همان کردیم که در سابق با نسخ کتب خطی با چاپ سنگی خود می‌کردیم. اما پس از چندی به تقلید از شکل و شمایل روزنامه‌های خارجی پرداختیم. طی این مدت طولانی با حلقه مفقوده‌ای در پردازش بصری نشریات خود غافلانه کنار آمده‌ایم. و آن را خواسته یا ناخواسته از دستور کار خارج کرده‌ایم. گرافیک مطبوعات ما سال‌هاست چنین عارضه‌ای دارد. حلقه مفقوده گرافیک مطبوعات ما در فقدان انطباق گرافیک سنتی با ضروریات گرافیک مدرن و رسانه‌ای است. در این فاصله نه از گنج عظیم کتاب‌آرایی ایرانی - اسلامی خود بهره‌ای گرفته‌ایم و نه قواعد مدرن طراحی رسانه‌ای را به درستی درک و دریافت کرده‌ایم. البته نمونه‌های پراکنده بسیاری را می‌توان یافت که طی این مدت در سطحی خیره‌کننده و باهویت ارائه شده‌اند. اما این نمونه‌ها مثل هر فعالیت پراکنده و جسته‌گریخته‌ای، تبدیل به مرجع اثرگذار نشده است. با چنین نگره‌ای در تأیید مطالب کتاب اختصاصاً به داده‌های بصری یافته شده در مطبوعات فارسی‌زبان تکیه داشته‌ام. با این معنا این کتاب مولود مطبوعات مست و حاصل تجربه مؤلف در بیش از دو دهه کار حرفه‌ای به عنوان تصویرگر، طراح گرافیک، مدیر هنری، نویسنده و منتقد در مطبوعات کشور - احمدرضا دالوند

طراحی کتاب و مجله، هنری است که همسان با رشد صنعت چاپ مورد توجه ناشران، نویسندگان و مخاطبان قرار گرفته است.

هنرها

چارچوب صفحه و چگونگی چینش صفحه رسانه به‌منظور ارتباط سریع‌تر و دقیق‌تر مخاطب با متن، هنری است که طراح صفحه با دانش و بصیرت زیبایی‌شناسی‌اش آن را خلق و ایجاد می‌کند. به‌کارگیری این هنر برای مطبوعات در دنیای کنونی که رقابت یکی از مفاهیم اصلی آن است از ضروریات شمرده می‌شود.

در کتاب «خوانش صفحه بدون قرائت متن» که بزودی منتشر می‌شود، دالوند درباره گرافیک مطبوعاتی و عناصر این فن و یا به تعبیری دیگر

هنر، سخن گفته است.

برای آشنایی با نظرات مؤلف کتاب یاد شده و همچنین مطالب و سرفصل‌های موضوعی آن گفت‌وگویی با احمدرضا دالوند را می‌خوانید؛

ابتدا درباره انگیزه‌تان برای نگارش کتاب توضیح دهید. چه دلایل و مسایلی موجب شد، چنین کتابی را تألیف کنید؟

تصمیم به نگارش این کتاب، برای من دلایل متعددی داشت. مثلاً، از ابتدای ورود رسانه‌های چاپی به ایران تا کنون، نزدیک به دو قرن می‌گذرد. طی این مدت طولانی، چنانچه بخواهیم ظرف و مظلوف، یا فرم و محتوای رسانه‌های چاپی خود را بررسی کنیم، بی‌تردید، عنصر «فرم» در رسانه‌های چاپی ما در اغلب موارد، چیزی در حد «نقش ایوان»

و به مثابه امری لوکس، غیرضروری و در موارد بسیاری نیز، از سر ناگزیری مورد توجه آرباب رسانه قرار گرفته است. و از آن‌جا که نشریات نازیبیا و بی‌توجهی به فرم و فقدان شناخت هنر گرافیک، یکی از مشخصه‌های جوامع پیرامونی است، پرداختن به این موضوع در قالب یک کتاب، بسیار ضروری بود. نکته جالب آن‌که، فقدان شناخت هنر گرافیک در مطبوعات ما را باید در دوسویه کاملاً متضاد (افراط و تفریط) مورد بررسی قرار داد. یعنی، یا اصلاً به گرافیک بهایی داده نمی‌شود و یا بیش از حد لزوم به آن بها داده می‌شود، که در هر دو حالت، حاصل‌اش یا نوعی بی‌شکلی و بی‌اعتباری عنصر فرم را در پی دارد و یا به طرز زنده و اغراق‌آمیز آن قدر بر عناصر گرافیکی تأکید و اصرار می‌شود که

اصل ماجرا در اغتشاش بصری قرار می‌گیرد. این توضیح یک معضل ریشه‌ای را عیان می‌سازد و آن فقدان شناخت گرافیک در رویکرد رسانه‌ای آن است، که از محافل آموزشی آغاز و تا به‌کارگیری افراد تجربی در واحدهای گرافیک و صفحه‌آرایی مطبوعات، روابط عمومی‌ها و سازمان‌های مختلف... ادامه می‌یابد. و از آن‌جا که آموزش یک نرم‌افزار پردازش تصویر، در مقایسه با مثلاً آموزش یک ساز (مثلاً ویولون) بسیار آسان‌یاب‌تر و ساده‌تر است، می‌توان حدس زد که چه وضعیت نامطلوبی بر بخش‌های تصویری رسانه‌ها حاکم است. مطالعه این کتاب می‌تواند اهمیت نقش تصویر در کارکردهای رسانه‌ای آن را برای مخاطب روشن‌تر سازد.

ویژگی‌های این کتاب چیست؟

در این کتاب سعی کرده‌ام با نثری روان، مفاهیمی را مورد مطالعه قرار دهم که تا به حال به این صورت درباره آن‌ها مطالعه‌ای، دست‌کم به زبان فارسی، صورت نگرفته است. واقعیت آن است که هریک از فصل‌های کتاب حاضر، ظرفیت آن را دارد که به یک کتاب مستقل و بسیار مفصل تبدیل شود. شاید بتوان گفت، ویژگی این کتاب در آن است که مخاطب را به‌طور ساده و فشرده با عناصر تصویری در مطبوعات آشنا می‌سازد و با تصاویر مرتبط با موضوع، مباحث خود را به‌طور مستند ارائه می‌کند. از چنین منظری، نگارش این کتاب، حرکتی تازه در بررسی گرافیک مطبوعاتی است.

مخاطبان این کتاب، چه طیفی را شامل می‌شوند؟

این کتاب از آن‌جا که حاصل بیش‌از دو دهه کار حرفه‌ای من در مطبوعات و تدریس این مقوله در جاهای مختلف است، می‌توانم بگویم، مولود مطبوعات فارسی‌زبان است. مستندات کتاب حاضر، کاملاً از دل مطبوعات ما فراهم شده است، بنابراین، با مخاطبان‌اش می‌تواند رابطه مأنوس‌تر و آشناتری ایجاد کند. طیف مخاطبان کتاب حاضر، شامل: اصحاب رسانه، اعم از: طراحان گرافیک،

صفحه‌آراییان، روزنامه‌نگاران، مدیران رسانه‌ای همچنین روابط عمومی‌ها، دانشجویان رشته ارتباطات و گرافیک... می‌شود.

جلد اول چند فصل دارد، توضیحاتی درباره مباحث این فصل‌ها بگویید؟

جلد اول پنج فصل دارد: ۱. لوگوتایپ؛ ۲. تصویرگری؛ ۳. عکس؛ ۴. کاریکاتور و ۵. جلد.

در فصل نخست، به آشنایی مقدماتی با معنای لوگوتایپ، تبارشناسی انواع لوگوتایپ و تجزیه و تحلیل و خوانش لوگوتایپ پرداخته‌ایم، به طوری که مخاطب با مطالعه این فصل به شناخت کاملی از لوگوتایپ دست پیدا می‌کند و در ارزیابی قبلی خود از این مقوله حتماً تجدیدنظر خواهد کرد.

در فصل دوم به مقوله تصویرگری آن‌چنان پرداخته‌ام که توجه مدیران رسانه‌ها و مخاطبان فرهیخته را به این نکته جلب کنم که ایرانیان در طول تاریخ، در رشته تصویرگری سرآمد همه اقوام و ملل بوده‌اند، لذا حیف است که جای تصویرگران خلاق در رسانه‌های امروزی ما خالی باشد. در این فصل به انواع رویکردهای زیبایی‌شناسانه در مقوله تصویرگری اشارات مفید و مؤثری شده است. فصل سوم، مقوله عکس را در حد نیازهای یک طراح گرافیک یا صفحه‌آرای حرفه‌ای مورد بررسی قرار داده است. در بعضی موارد به نکته‌هایی ژرف در مقوله عکس پرداخته شده است، یعنی از عکس به عنوان یک مدرک یاد شده که قادر است مورد مطالعه فلسفی نیز قرار بگیرد. در هر حال، نگاه به عکس در این فصل با نگاه عکاسان به عکس کمی تفاوت دارد. فصل چهارم به کاریکاتور اختصاص دارد. در این فصل، سرچشمه‌های آغازین «مضحک قلمی» و تصاویر طنزآلود بیان می‌شود و از پیش از صنعت چاپ و رواج روزنامه تا پس‌از آن و تا به امروز، این میحت را به‌طور کروئولوژیک مورد دقت قرار داده‌ام. یعنی کاریکاتور مطبوعاتی در نشریات فارسی‌زبان از نشریه ملانصرالدین تا مجله ایران

کارتون مورد بررسی قرار گرفته است. فصل پنجم کتاب به مقوله «جلد» اختصاص دارد. در این‌جا با قاطعیت و اطمینان اعلام می‌کنم، نگارش فصل پنجم در حیطه جلد، از جمله ویژگی‌های منحصربه‌فرد و ممتاز این کتاب است، چرا که تا پیش از این، کم‌تر این مقوله به فارسی مورد بررسی قرار گرفته بود. می‌توان گفت مبحث جلد در این کتاب، به مثابه درآمدی بر مطالعه طراحی جلد (cover design) است.

به مطالب جلد دوم هم اشاره می‌کنید؟

گرافیک مطبوعاتی به‌طور کلی در دو بخش قابل بررسی است: ۱. بررسی عناصر تصویری؛ ۲. بررسی عناصر نوشتاری. چنین تفکیکی البته بیش‌تر به کار تجزیه و تحلیل و پژوهش می‌آید. اما به هنگام توری یک نشریه همه عوامل سازنده یک صفحه چاپی، اعم از عناصر تصویری و نوشتاری، در کلیت منسجم و به یکباره در مقابل چشم مخاطب آشکار می‌شوند. در این کتاب دو جلدی، صرفاً به منظور سهولت در بررسی خود دست به چنین تقسیم و تفکیکی زده‌ام. جلد دوم این کتاب به بررسی عناصر نوشتاری (Text system) اختصاص یافته است و به مقولاتی همچون: صفحه‌آرایی به مثابه یک نظام ارتباط تصویری می‌پردازد، و بر این نکته تأکید دارد که در دنیای امروز، نظام ارتباط تصویری حاکم بر صفحات کاغذی روزنامه‌ها و مجلات، اشتراکات فراوانی دارد، که بهره‌گیری از آن‌ها از ایجاد اختلال معنایی و طرز تلقی‌های متعدد و دلخواه جلوگیری می‌کند. حتی «منابع فرهنگی» ملت‌ها نیز قادر به نفی چنین نظام ارتباطی جهان‌شمولی نیست. هرچند که توجه به قواعد زیبایی‌شناسی موجود در نظام ارتباط تصویری رسانه‌های چاپی امروز دنیا، می‌تواند رایحه دلپذیر گرافیک ملی را نه مثل یک لهجه غلیظ بومی، که به عنوان یک وجه امتیاز و ارث فاختری که نیاکان ما برای ما باقی گذاشته‌اند، مورد استفاده خلاق و هوشمندانه قرار دهیم.